

УДК 339.9
JEL classification: F42
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/225-2/7>

Валентина СЕРЕДА, канд. екон. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-7697-4704
e-mail: valentinasereda10@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Тетяна НАГАЧЕВСЬКА, канд. екон. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-5771-1925
e-mail: tetiananagachevska@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Анастасія ГРИГОРОВА, UI/UX дизайнер
ORCID ID: 0009-0002-4633-1094
e-mail: hryhorovanastasiia@gmail.com
Marketer UX GMBH, Німеччина

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЄС ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Вступ. В умовах посилення геополітичної та економічної нестабільності актуальною науковою та практичною проблемою є виявлення впливу цих процесів на сталий розвиток країн і розробка рекомендацій щодо формування та реалізації стратегій сталого розвитку в нових умовах. Повномасштабна війна підвищила ризики досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) і призвела до необхідності трансформації підходів до сталого розвитку країнами ЄС та Україною. Зміна умов передбачає оновлення методів, реформування пріоритетів та механізмів фінансування в реалізації стратегій сталого розвитку для досягнення поставлених цілей. Особливо гостро питання трансформації стратегії сталого розвитку постає для України в умовах війни та повоєнної відбудови, а також в умовах руху до набуття членства в ЄС, що зумовлює актуальність проведеного дослідження. Метою статті є дослідження впливу, пріоритетів і механізмів трансформації стратегій сталого розвитку ЄС та України в умовах війни, виявлення проблем імплементації цілей сталого розвитку, розробка практичних рекомендацій щодо сталого розвитку України в умовах відбудови та на шляху набуття членства в ЄС.

Методи. Застосовано методи узагальнення, порівняння, критичного аналізу, синтезу, метод SWOT-аналізу, метод збору та обробки первинних даних.

Результати. Представлено результати дослідження впливу війни на сталий розвиток ЄС. Проведено аналіз відповідності плану відбудови України ЦСР. Розроблено авторську систему пріоритизації та включення ЦСР до стратегій і планів повоєнного відновлення України, враховуючи тривалість та етапність. В умовах обмеженості фінансових ресурсів необхідно застосовувати запропоновану систему пріоритизації ЦСР та поетапності в її реалізації. На шляху сталого розвитку України потрібно ефективно використати кандидатство в ЄС, участь в інтеграційних програмах, проєктах та фондах. Обґрунтовано напрями вдосконалення імплементації ЦСР у програми відновлення та розвитку України за такими модулями: інституційні зміни, фінанси, моніторинг, економіка.

Висновки. Для дієвого повоєнного відновлення України потрібно аби процеси відбудови відбувались наскрізно за принципами сталості, модернізації та технологічного розвитку, що вимагає трансформації національних пріоритетів, стратегічних цілей і завдань, механізмів фінансування та реалізації. Значну роль має відігравати включення показників досягнення ЦСР у плани відновлення та бюджетування цих процесів, що дозволить зосередитися на використанні новітніх технологій.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегія сталого розвитку, трансформація економіки, пріоритети сталого розвитку ЄС, відновлення України.

Вступ

Повномасштабна війна РФ проти України вплинула на процеси реалізації країнами стратегій сталого розвитку та призвела до необхідності трансформації системних підходів до сталого розвитку (СР) як економік країн Європи та світу в цілому, так і розвитку цивілізаційних підходів. Під впливом геополітичної напруги світові інвестиції в сектори СР впали на 10 % у 2023 р., що викликало суттєву стурбованість світової спільноти, міжнародних організацій та національних урядів щодо перспектив просування на шляху досягнення ЦСР (WIR, 2024). У таких секторах, як агропродовольчі системи, водні ресурси та санітарія, у 2023 р. було зареєстровано менше міжнародних проєктів, що фінансуються, ніж у 2015 р., коли ЦСР було прийнято. Позитивним було незначне зростання обсягів емісії облігацій сталого розвитку, проте надходження нових коштів у фонди сталого інвестування скоротилося в 2023 р. на 60 %, що ставить під загрозу досягнення контрольних параметрів стратегій сталого розвитку.

Безальтернативність реалізації моделі сталого розвитку (МСР) в економіках країн світу в умовах вичерпності невідновлювальних ресурсів, екологічної та глобальної кризи, загострення демографічних та економічних проблем

як для світу, так і для національних економік окремих країн, зіштовхується з наростанням загроз у світі – безпекових (порушенням світового порядку), екологічних (кліматична криза, забруднення довкілля), соціальних (зростання бідності, загроза голоду в багатьох регіонах), економічних (порушення логістичних мереж, зміни в пріоритетах розвитку національних економік країн). Це вимагає, з одного боку, розуміння пріоритетності завдань для вирішення, а з іншого, трансформації підходів у реалізації стратегій сталого розвитку (ССР). Особливо актуальним це завдання є для Європи, яка досягла значних результатів у реалізації цієї стратегії, але зіштовхується із значними викликами щодо можливостей у використанні тих підходів, які застосовувалися до 2022 р., поглиблюючи дисбаланс у недосконало працюючому механізмі впровадження принципів сталості.

Повномасштабна війна в Україні, що впливає на всі світові процеси, максимізує ризики зведення нанівещь попередніх зусиль щодо переходу країн до сталого розвитку та сповільнює досягнення поставлених ЦСР у всіх сферах. Зміна умов передбачає оновлення методів та реформування пріоритетів реалізації ССР для досягнення поставлених цілей. Особливо гостро питання трансформації ССР

постає для України в умовах війни та повоєнної відбудови, а також в умовах руху до набуття членства в ЄС. Це зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою статті є дослідження впливу, пріоритетів і механізмів трансформації стратегій сталого розвитку ЄС та України в умовах повномасштабної війни, виявлення проблем імплементації цілей сталого розвитку, розробка практичних рекомендацій щодо сталого розвитку України в умовах відбудови та на шляху набуття членства в ЄС.

Огляд літератури. Сутність стратегії сталого розвитку (ССР) полягає у прагненні до довгострокового економічного зростання, захисту довкілля та соціальної інтеграції, забезпечуючи при цьому справедливість між поколіннями та гарантуючи задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь (World Commission on..., 1987, р. 16). Вона передбачає комплексний підхід, який збалансовує економічні, соціальні та екологічні аспекти розвитку для "задоволення потреб сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби" (Caring for the Earth..., 1991, р. 12).

Із проблематики СР проводиться значна кількість досліджень. Останнє десятиліття все більше уваги приділяється розгляду питань, які потребують зміни підходів до реалізації СР. Зростаючі виклики глобалізації та економічної нерівномірності призвели до висновків у необхідності впровадження нових моделей, які не орієнтуються тільки на економічне зростання (Stevens et al., 2015), наприклад, модель циркулярної економіки (Ellen MacArthur Foundation, 2013; Wilson et al., 2023), формування зв'язку між економічним зростанням та покращенням якості життя і проведенням відповідних політик (Stiglitz, 2012). Питанням залученості місцевих спільнот до процесів прийняття рішень для розширення можливостей людей і ліквідацію соціальної нерівності присвячені дослідження Світового банку (World Bank, 2018; Smith et al., 2023) наголошено на необхідності інтеграції процесів розвитку / реорганізації освіти, охорони здоров'я та соціального захисту в ССР для досягнення комплексних результатів (Dasgupta, 2021). Значну увагу в дослідженнях також приділено участі громадських організацій та приватного сектору в реалізації ССР, які можуть забезпечити інновації та гнучкість для адаптації до швидких змін у глобальному середовищі (Biermann et al., 2012; Brown et al., 2024; United Nations, 2015). Крім того, наголошується на необхідності інтеграції принципів сталого розвитку в економічну політику країн (*Integrating sustainability into economic policy: A pathway for long-term growth*, OECD, 2022).

Після 2022 р. акценти в дослідженнях робляться як на традиційних питаннях СР, так і проблемах, викликаних повномасштабною війною в Україні. Пропонується питання зміни клімату та загрози біорізноманіттю вирішувати не тільки через традиційні екологічні підходи, які не здатні ефективно реагувати на сучасні виклики, а й через розробку інтегрованих стратегій, які враховують взаємозв'язок між економічною діяльністю та екологічними наслідками (Johnson et al., 2022). Інші дослідники вимагають негайної адаптації до кліматичних змін через інвестування у відновлювані джерела енергії та розвиток інноваційних технологій для зниження викидів парникових газів (IPCC, 2023). У звіті United Nations (2023) зазначено, що інтеграція ССР на міжнародному рівні залишається складним завданням через різні інтереси та пріоритети країн, тому рекомендовано створення нових глобальних платформ для координації дій та обміну знаннями між країнами для ефективної реалізації цілей сталого розвитку.

Окремі наукові джерела присвячені дослідженню впливу повномасштабної війни на аспекти СР. Дослідження (Grimm et al., 2023) аналізує необхідність зосередженості країн на стійкості до зовнішніх шоків і забезпечення енергетичної безпеки як результат війни в Україні. У звіті KPMG (*The Energy Transition in Europe: Impacts of the Ukraine Conflict on Renewable Energy Deployment*, 2022) наголошується, що війна в Україні змусила багато європейських країн прискорити перехід до відновлюваних джерел енергії, щоб зменшити залежність від російського газу. Це не тільки економічно виправдано, але й відповідає цілям сталого розвитку, оскільки зменшує викиди парникових газів і сприяє розвитку зеленої економіки. Робота (Brown et al. 2023) показує, що військові дії спричиняють масове забруднення навколишнього середовища, зокрема ґрунтів і водних ресурсів, що вимагає термінових заходів щодо їхнього відновлення. Дослідження (O'Neill et al. 2024) показало, що масова міграція українських громадян призвела до соціальних викликів у сусідніх країнах, таких як Польща та Румунія, що вимагає від цих країн адаптації своїх соціальних політик, включаючи інтеграцію біженців та забезпечення їх доступу до базових послуг. У звіті European Commission (2023b) наголошено, що війна посилює необхідність забезпечення соціальної справедливості та підтримки вразливих верств населення в Європі, що обумовлює необхідність інвестування в соціальні програми, які сприятимуть зменшенню нерівності та соціальної напруженості. У роботі (Goodman et al. 2023) акцентується, що цей військовий конфлікт продемонстрував слабкі місця існуючих інституційних механізмів на міжнародному рівні (ООН, ЄС) у сфері забезпечення СР, що потребує їхнього реформування для підвищення ефективності реагування на подібні кризи. Цікавим також є звіт NATO (2023), де розглядається роль військових союзів у забезпеченні стійкості та захисту критичної інфраструктури і рекомендується створення нових інституційних механізмів на основі взаємодії між військовими та цивільними структурами для зменшення негативного впливу на СР.

Методи

У процесі дослідження застосовано методи узагальнення, порівняння, критичного аналізу, синтезу, SWOT-аналіз, метод збирання та обробки первинних даних, метод розробки анкети для опитування експертів, методи обробки та аналізу даних за результатами анкетування.

Результати

Цілі сталого розвитку (ЦСР) визначені ООН у 2015 р. та є достатньо дієвими орієнтирами щодо реалізації ССР. Реалізація ССР та досягнення ЦСР в ЄС мають здійснюватися на основі певних принципів (European Parliament, 2019, р. 12):

- взаємопов'язаність і неподільність. Всі 17 цілей необхідно розглядати в комплексі, за високого рівня політичної інтеграції, узгодженості та координації;
- універсальність. Взаємопов'язаність внутрішньої та зовнішньої політики, спрямованої на реалізацію ЦСР;
- інклюзивність. Участь всіх верств суспільства;
- партнерство. Створення багатосторонніх партнерств, мобілізації та обміну знаннями, технологіями тощо для досягнення ЦСР. Необхідний багаторівневий організаційний механізм процесу впровадження – глобальний (High-Level Political Forum (HLPF); міжнародні організації), регіональний (регіональні комісії ООН), національний (національні уряди, національні агенції розвитку, добровільні національні огляди) та місцевий (місцеві

органи влади, інститути громадянського суспільства, приватний сектор, науково-дослідні установи) рівні (United Nation, 2015; 2023).

Зважаючи на багаторічний досвід із впровадження МСР вирішальними, на наш погляд, є національний і місцевий рівні. На національному рівні основну відповідальність за реалізацію ЦСР несуть уряди. Вони інтегрують цілі та завдання в національні плани розвитку, політику та стратегії. Національні агенції або міністерства розвитку відповідають за координацію та нагляд за впровадженням ЦСР. Вони залучають зацікавлені сторони, розробляють механізми реалізації та здійснюють моніторинг прогресу (HLPF, 2023). Держави-члени добровільно представляють свій прогрес і досвід у впровадженні ЦСР через добровільні національні огляди, які забезпечують платформу для взаємного навчання, обміну кращими практиками та аналізу викликів. На місцевому рівні вирішальну роль у впровадженні ЦСР відіграють місцеві органи влади, включаючи міста, муніципалітети та регіони. Вони узгоджують свої плани та стратегії розвитку з національними цілями, адаптують їх до місцевого контексту та залучають місцеві зацікавлені сторони. Ключовим партнером у досягненні ЦСР визнається приватний сектор, разом із бізнесом, корпораціями та галузевими асоціаціями (United Nation, 2015). Підґрунтям і джерелом результативності досягнення ЦСР є відповідальне ведення бізнесу, інновації та інвестиції.

Країни ЄС досягли донедавна одні з найвищих результатів у світі у досягненні ЦСР та впровадженні принципів сталості в національній економіки. Більшість країн ЄС мали або мають ССР. Одні країни прийняли свою ССР у 2002-2003 рр. у результаті Всесвітнього саміту в Йоганнесбурзі у 2002 р. – Німеччина, Франція, Італія, Польща, Австрія, Словаччина, Литва та Нідерланди. Інші країни прийняли такі стратегії в 2004–2007 рр. – Фінляндія, Естонія, Чехія, Мальта, Португалія, Іспанія.

Після прийняття ЦСР у 2015 р. більшість країн переглянули плани або стратегії, щоб інтегрувати їх у національні політичні документи. Більшість країн інтегрують ЦСР або в оновлену версію своєї ССР, або у плани розвитку, тобто інтегрують ЦСР в існуючі стратегії, а не створюють нові. Зокрема, Хорватія пов'язала ЦСР з національними планами розвитку, Греція – з програмами "зеленого" зростання, які пов'язані зі стратегією ЄС-2030. Більшість країн використовують ЦСР для перегляду ССР (Німеччина, Фінляндія). Після прийняття ЦСР деякі країни розширили підходи до СР, який до цього був

дуже екологічно орієнтованим (UNECE, 2020), близько 20 країн переглянули або оновили свої стратегічні цілі та пріоритети СР. Також є практика серед країн переглядати свою політику міжнародного співробітництва та інтегрувати в неї ЦСР (Словенія) (European Environment Agency, 2020). Загалом близько 18 країн ЄС операціоналізували свої стратегії: мають план дій на додаток до стратегії або бачення; чіткі цілі та заходи; механізми реалізації цих заходів.

12 країн пов'язали стратегії, в які вони інтегрували ЦСР, зі своїм національним бюджетом або іншими фінансовими заходами. В інших країнах такі механізми все ще розробляються або тільки плануються. Наприклад, Данія створила фонд ЦСР, який поєднує державні та приватні ресурси; Словаччина планувала створити інвестиційний план для СР, а Швеція оголосила про план дій, зокрема щодо ЦСР 10 (зменшення нерівності доходів), у своєму бюджетному законопроекті ще на 2021 р. (European Environment Agency, 2020). Країни ЄС мають механізм щодо проведення інвестиційного аналізу для відстеження витрат національного бюджету, фондів ЄС, а також бюджетів місцевих органів влади для досягнення прогресу в реалізації національних планів розвитку. Також ранжуються річні бюджетні запити міністерств відповідно до впливу на цілі Національного плану розвитку та результати реалізації політики (UNECE, 2020).

Економічний механізм реалізації ССР та досягнення ЦСР передбачає: стратегії економічного розвитку (залучення ЦСР до процесу економічного планування); національні плани розвитку (адаптація ЦСР, складання національних оглядів, забезпечення моніторингу); узгодженість політик для сталого розвитку (національний інституційний механізм, створення національної комісії ЦСР); національне бюджетування та планування (забезпечення відповідності планування бюджету виконання ЦСР); державно-приватне партнерство (залучення приватного сектору до реалізації ЦСР, забезпечення державних гарантій фінансування) (General Assembly, 2015). За його допомогою забезпечується інтеграція ЦСР в економічний порядок денний країни.

На рівні ЄС Єврокомісія сформулювала шість орієнтирів для досягнення сталості, що спрямовані на боротьбу зі зміною клімату, інновації, економічне зростання та демократію (табл. 1). Орієнтири є комплексними, рух до яких забезпечує одночасного досягнення комплексу ЦСР.

Таблиця 1

Пріоритети політики ЄС та їх відповідність ЦСР

Пріоритети ЄС	ЦСР
Зелена угода	2, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15 9
Економіка, що працює для людей	1, 3, 4, 5, 8, 9, 10
Європа готова до цифрової епохи	4, 9
Європейський спосіб життя	3, 4, 10, 16
Сильніша Європа у світі	17
Європейська демократія	5, 10, 06

Джерело: складено авторами за даними (European Peace Facility, 2024).

Визначені пріоритети чітко відображаються через бюджетні видатки. До початку повномасштабного вторгнення РФ пріоритети в бюджетуванні були спрямовані на розвиток ринку, інновації та цифрові технології, стійкість та цінності (табл. 2). Фінансування дотепер здійснюється з двох фондів – MFF (*Multiannual Financial Framework*), періодичний механізм, який функціонує на семирічній основі (Multiannual..., 2021; UNECE, 2020),

та NGEU (*Next Generation EU*), новий інструмент, пакет економічного відновлення для підтримки країн-членів ЄС у подоланні наслідків пандемії COVID-19 на 2021–2023 рр. (NextGenerationEU). У табл. 2 наведено витрати лише з багаторічної фінансової програми ЄС, що пов'язані з ЦСР.

Найменшу частку в структурі витрат на початок 2022 р. отримало фінансування безпеки та оборони –

0,7 %. Після 24 лютого 2022 р. на цілі безпеки та оборони було виділено 43,9 млрд євро, що майже втричі вище порівняно з попереднім семирічним бюджетним циклом (Statewatch, 2022). Найбільше зростання порівняно з попереднім бюджетним циклом спостерігається в Європейському оборонному фонді, який замінює свої попередні програми (Підготовчі дії з оборонних досліджень і Європейську програму оборонного промислового розвитку) з величезним збільшенням фінансування на

1256 %, до загальної суми майже 8 млрд євро. Ці гроші вперше будуть використані на дослідження і розробку високотехнологічних військових озброєнь. Європейський фонд миру збільшить свій бюджет на 119 % до 5,7 млрд євро, а 31 % загальних витрат піде на дослідження і розробку військових озброєнь та позабюджетні військові ініціативи (Annex..., 2023, p. 7). Тобто пріоритетної реалізації набуває ЦРТ 16 – мир і справедливість.

Таблиця 2

Категорії бюджетних видатків ЄС на сталий розвиток

Видатки	Multiannual Financial Framework (багаторічна фінансова програма)		Next Generation EU (ЄС наступного покоління)		Всього	
	млрд євро	%	млрд євро	%	млрд євро	%
Єдиний ринок, інновації та цифрові технології	149,5	12,3	11,5	1,4	161,0	8,0
Згуртованість, стійкість і цінності	426,7	35,3	776,5	96,3	1 203,2	59,6
Природні ресурси та навколишнє середовище	401	33,1	18,9	2,3	419,9	20,8
Міграція та управління кордонами	25,7	2,1	-	-	25,7	1,3
Безпека та оборона	14,9	1,2	-	-	14,9	0,7
Сусідство і світ	110,6	9,2	-	-	110,6	5,5
Європейське державне управління	82,5	6,8	-	-	82,5	4,1
Всього	1 210,9	100	806,9	100	2 017,8	100

Джерело: складено авторами за даними (European Commission, 2023a; Multiannual..., 2021; NextGenerationEU, 2021).

Спалах COVID-19 уже зменшив спроможність багатьох країн щодо досягнення ЦСР. Повномасштабна війна в Україні посилила це сповільнення та відкинула досягнення ЦСР назад, поставила під загрозу досягнення сталості у всьому світі, зважаючи на високий рівень взаємозалежності економік. Відповідно до звіту ООН стосовно глобального впливу війни в Україні наразі 69 країн із загальним населенням 1,2 млрд осіб зіштовхнулися з продовольчою, енергетичною та борговою кризами, що унеможлиблює досягнення ЦСР на глобальному рівні, а не тільки України (UN Global Crisis..., 2022, p. 12). Це стало доказом неможливості досягнення світової сталості без миру та безпеки.

Вплив повномасштабної війни по-різному впливає на окремі ЦСР. Відповідно до аналізу Стокгольмського центру стійкості локальним виміром впливу характеризуються ЦСР 3, 4, 5 (здоров'я, освіта, гендерна рівність); регіональним виміром впливу – ЦСР 6, 11, 13, 14, 15 (біосфера, сталий розвиток громад); глобальним виміром впливу – ЦСР 1, 2, 7, 8, 9, 10, 12, 16 (чиста енергія, всі економічні, партнерство заради СР) (Stockholm, 2023). 2023 р. вже показав складну ситуацію в економіці ЄС: якщо в 2021 р. річні темпи зростання реального ВВП як відновлення після кризи COVID-19 становили 6 %, в 2022 р. – 3,4 %, то в 2023 р. – 0,4 %. Причому в дев'яти країнах ЄС вже помітно падіння реального ВВП у межах від –0,1 % (Чехія) до –5,5 % (Ірландія) (Eurostat, 2024a). Тому чітко пріоритети змінюються в бік безпеки, вирішення продовольчої, енергетичної (енергетичний перехід) та кліматичної криз.

Ситуація ускладнюється погіршенням стану економіки в ЄС. Дуже складна ситуація з інфляцією: індекс споживчих цін у 2022 р. становив 9,2 % (мін Ліхтенштейн – 5,7 %, макс Литва – 18,9 %), у 2023 – 6,4 % (мін Данія – 3,4 %, макс Угорщина – 17 %) (Eurostat, 2024b). Проте спостерігається її уповільнення на тлі зміни галузевої структури економік у зв'язку з нарощуванням виробництва в оборонних галузях та пов'язаних з ними, насамперед технологічних (виробництво дронів, енергетичний перехід). У табл. 3 представлено результати аналізу впливу повномасштабної війни в Україні на сталий розвиток ЄС.

Існує простір для вдосконалення в усіх сферах імплементації ЦСР: адаптація цілей, моніторинг, незалежний огляд, зовнішнє оцінювання, фінансування ЦСР, відображення в стратегічних документах. Оскільки на глобальному рівні не запропоновано конкретних механізмів щодо впровадження та контролю ЦСР, то міжнародне партнерство та обмін досвідом має вирішальне значення ще й тому, що багато проблем СР має транснаціональний характер (зміна клімату, втрата біорізноманіття та соціальна нерівність тощо) і потребує спільних зусиль. Головними напрямками міжнародної співпраці є: координація політики; фінансування та мобілізація ресурсів; технічна підтримка та розбудова, партнерства, спільні ініціативи та дипломатія (United Nations, 2016, p. 10).

Повномасштабна війна послабила міжнародну співпрацю між країнами з таких питань, як зміна клімату, відновлення біосфери, освіта та медицина. Вплив війни на боротьбу зі зміною клімату був неоднозначним: росія політизувала кліматичні питання і намагалася використати глобальні кліматичні потреби, щоб звільнитися від економічних санкцій і unikнути ізоляції. Наприклад, на Конференції ООН з питань зміни клімату (COP27) росія стверджувала, що їй слід надати доступ до технологій і фінансування для досягнення глобальних кліматичних показників (Gutmann, & Gorman, 2022). Війна також призвела до різкого зростання цін на енергоносії, що спонукало багато країн перейти на вугілля в найближчому майбутньому. Але в міру затягування війни все більше країн надають пріоритет відновлюваній енергетиці як імперативу національної безпеки. Тож глобальна міжнародна співпраця стає все складнішою через посилення конкуренції між великими державами, що загострюється війною в Україні.

Україна долучилась до реалізації ЦСР: у 2019 р. Указом президента України було імплементовано дотримання ЦСР та реалізацію Національної доповіді "Цілі сталого розвитку: Україна" (Цілі сталого розвитку..., 2018), що встановлювало необхідність врахування ЦСР у процесі формування та реалізації державної політики України. Тобто це закріпило ЦСР як орієнтири для розроблення прогнозних і програмних документів.

Таблиця 3

SWOT-аналіз впливу війни на сталий розвиток ЄС

Переваги	Можливості
Єдина інтеграційна політика, спільні підходи в економічній та оборонній сфері Спільні стратегічні орієнтири щодо СР Збільшення інвестицій в оборонну промисловість (ЦСР 16) Диверсифікація паливно-енергетичного комплексу (ЦСР 7) Зниження залежності від російського ринку (ЦСР 8) Налагодження нових торговельно-економічних зв'язків (ЦСР 8)	Реформація міжнародних інституцій (ЦСР 16) Розвиток партнерства на світовому рівні (ЦСР 17) Посилення безпекової сфери (ЦСР 16) Омолодження населення та збільшення людського капіталу в ЄС (ЦСР 7) Подальше вдосконалення інституційних і фінансових механізмів формування та реалізації ССР, координація політик сталості країн-членів Прискорення переходу до ВДЕ Міжнародна координація національних політик сталості через формування глобальних платформ
Недоліки	Загрози
Дезінтеграційні процеси в ЄС Посилення нерівномірності всередині ЄС (ЦСР 10) Значні витрати на соціальні програми щодо мігрантів з України (ЦСР 1) Додаткові витрати у бюджеті країн та внесків до міжнародних організацій (ЦСР 8) Зростання інфляційних процесів (ЦСР 8) Відновлення вугільної та атомної генерації (ЦСР 7) Загроза зміни європейських принципів (ЦСР 16)	Збільшення мігрантів та соціальних викликів (ЦСР 1) Рецесія у світовій та європейській економіці (ЦСР 8) Загроза руйнації міжнародних інституцій та організацій (ЦСР 16, 17) Посилення світових інфляційних процесів (ЦСР 3) Зниження рівня добробуту в усіх країнах світу (ЦСР 3) Можливість поширення війни в Україні на треті країни (ЦСР 16) Загроза глобальних криз (ЦСР 8) Розширення зон військових конфліктів у світі (ЦСР 16) Загрози загострення екологічних проблем Деструктивні дії РФ на міжнародних майданчиках сталості

Джерело: розроблено авторами.

У Національній доповіді було відображено специфіку завдань України (національну систему становили 86 завдань), індикатори для моніторингу (172 індикатори) та цільові орієнтири до 2030 р., що може розглядатися як база для комплексного моніторингу і сьогодні. Уже в 2020 р. Україна оприлюднила перший Добровільний національний огляд стану досягнення ЦСР, а з 2021 р. було запроваджено постійний моніторинг індикаторів досягнення ЦСР. Цей моніторинг здійснює Державна служба статистики.

По суті Національна економічна стратегія до 2030 р. стала першою довгостроковою стратегією, яка суттєво врахувала зобов'язання України з досягнення ЦСР, але і в ній бракує відображення певних завдань та цільових індикаторів. Станом на 2022 р. виконання Україною ЦСР досягло таких результатів:

- лише ЦСР 5 та ЦСР 11 досягли запланованого прогресу;
- половина ЦСР економічного характеру регресували за показниками 2015 р.;
- ЦСР 16 має недостатню кількість даних для вимірювання прогресу;
- чотири ЦСР не мають більше 5 % прогресу щодо досягнення показника 2030 р.;
- ЦСР 10 має 25 % регресу з 2015 р.;
- ціль 12 має 12 % регресу з 2015 р.

Простежується взаємозв'язок між плануванням та досягненням ЦСР (Національна доповідь..., 2017; Цілі сталого розвитку..., 2024). Тому необхідним кроком для покращення інституційного й організаційного регулювання досягнення ЦСР є реальне впровадження механізму включення завдань та індикаторів ЦСР у програмні та планові документи.

Фінансування ЦСР в умовах повномасштабної війни вимагає суттєвих ресурсів та широкого залучення міжнародних партнерів. Ще у 2020 р. була розроблена Спільна програма ООН із фінансування ЦСР в Україні (СП) (Спільна програма..., 2020) (ПРООН спільно з ВООЗ, ЮНІСЕФ та ЄЕК ООН) із бюджетом у 999 701 дол. США на 2020-

2022 рр. Одразу постало питання про оптимізацію у використанні державних ресурсів одночасно з мобілізацією та ефективним використанням фінансування урядів інших країн, міжнародних організацій та приватного бізнесу.

Надзвичайно важливим, на наш погляд, був комплексний підхід, який одразу передбачав такі аспекти: рівень введення ЦСР до планування, фінансування та система бюджетування для ЦСР. Тобто СП ґрунтувалася на: 1) розробці Інтегрованої національної системи фінансування (Integrated National Financing Framework – INFF) та підтримці механізмів її управління та координації; 2) моніторингу та огляді – швидке інтегроване оцінювання введення ЦСР до планування на національному та субнаціональному рівнях, узгодження національних та субнаціональних систем моніторингу ЦСР; 3) огляді всіх поточних механізмів фінансування розвитку – складання бюджету ЦСР та залучення нових потоків фінансування; 4) оцінюванні та діагностиці – оцінювання систем стратегічного планування та бюджетування.

INFF був одразу орієнтований на національні та регіональні реформи і створення відповідної мультиплікативної моделі. Проте основні недоліки виявилися на рівні оцінювання введення ЦРТ до планування, оцінювання фінансування та бюджетування (Фінансування заходів..., 2022). Зокрема, ПРООН запропонувала швидке інтегроване оцінювання RIA (UNDP Ukraine, 2022) – інструмент для оцінювання рівня включення цілей і показників ЦСР у процеси стратегічного планування, який був потім уточнений на RIA+, що вже оцінював відповідність наявного фінансування завданням із досягнення ЦСР, які визначені у стратегічних і програмних документах. Уже на цьому етапі не було виявлено чіткого зв'язку між стратегічним плануванням і бюджетуванням, а ключові показники програм не були пов'язані із завданнями ЦСР (Development Finance..., 2022).

Більше питань виникло під час оцінювання джерел фінансування конкретних цілей та пріоритетів. Результати аналізу за 2021 р. показали фрагментарний, а не систематичний підхід до стратегічного планування для досягнення ЦСР, а також відсутність належної

комунікації та обізнаності про важливість досягнення ЦСР. І хоча більшість ЦСР фінансувалась за кошти державного і місцевих бюджетів, міжнародних фінансових організацій та приватних інвесторів, їхня кількість виявилась недостатньою. Шляхами мобілізації більшого обсягу фінансування було визначено реалізацію реформ щодо можливостей розвитку людського потенціалу в Україні, поліпшення доступу до державних послуг та формування сприятливішого бізнес-середовища.

Ще однією проблемою виявилась відсутність чіткого маркування в бюджеті витрат на ЦСР, що не дозволяло оцінити обсяги фінансування кожної цілі. Для цього ПРООН запропонувала відповідну методологію, яка встановлює зв'язки між бюджетними асигнуваннями на фінансування ЦСР на національному, регіональному та місцевому рівнях у контексті певних показників, необхідних для досягнення кожної ЦСР (Development Finance..., 2022, с. 92–105). Ще на кінець 2021 р. переважно пряме державне фінансування мали ЦСР 1, ЦСР 9 та ЦСР 12, тільки 8 із 17 ЦСР фінансувалися через міжнародну допомогу.

Вивчення досвіду України засвідчило, що невідповідність стратегічних документів ЦСР та їхнє ігнорування мало негативні наслідки для країни з точки зору досягнення сталості, що має бути пріоритетним напрямом

розвитку демократичної держави навіть у надскладних умовах. З огляду на це та проаналізований успішний досвід країн членів ЄС у врахуванні цілей сталості, процеси відбудови України необхідно здійснювати за принципами сталої трансформації, покращення, удосконалення та модернізації, зважаючи на такий підхід під час розроблення програм, нормативних та стратегічних документів.

Попри нищівні руйнації, яких зазнає Україна, вона має можливість реформувати економічну та фінансову системи, інфраструктуру, освіту так само, як і судову та політичну системи. ССР має стати фундаментом для розвитку країни як у післявоєнний період, так і під час війни, закласти підґрунтя для формування конкурентоспроможної країни та повноцінно інтегруватись в європейський простір, адже успіх України у цьому процесі гарантуватиме посилення міжнародної глобальної безпеки та формуватиме стабільне економічне, політичне та соціальне майбутнє ЄС. Наскільки впроваджений в Україні такий підхід свідчить відповідність Національних програм плану відбудови України, що були представлені в Лугано у 2022 р. (План відновлення України, 2022), ЦСР (табл. 4). Спочатку План містив 15 програм, станом на 2024 р. їхня кількість зросла до 17 (План відновлення України, 2024).

Таблиця 4

Відповідність плану відбудови України ЦСР

ЦСР	Національні програми Плану відбудови	Фінансування програми, 2023-2025, млрд дол.	Фактори розвитку сталості
1. Подолання бідності	7. Поліпшення бізнес-середовища	5	Сприятливі фактори
	17. Забезпечення ефективної соціальної політики	7	Рушії відновлення
2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства	10. Розвиток секторів економіки з доданою вартістю	50	Рушії відновлення
3. Міцне здоров'я і благополуччя	15. Модернізація системи охорони здоров'я	5	Рушії відновлення
	14. Розвиток систем культури та спорту	5	Рушії відновлення
	13. Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури	35	Рушії відновлення
4. Якісна освіта	14. Розвиток системи освіти	5	Рушії відновлення
6. Чиста вода та належні санітарні умови	5. Відбудова чистого та захищеного середовища	20	"Стратегічний імператив"
7. Доступна та чиста енергія	3. Відбудова чистого та захищеного середовища	20	"Стратегічний імператив"
	6. Енергетична незалежність та Зелений курс	130	"Стратегічний імператив"
8. Гідна праця та економічне зростання	7. Поліпшення бізнес-середовища	5	Сприятливі фактори
	8. Забезпечення конкурентного доступу до капіталу	75	Сприятливі фактори
	9. Забезпечення макрофінансової стабільності	60-80	Сприятливі фактори
	10. Розвиток секторів економіки з доданою вартістю	50	Рушії відновлення
9. Промисловість, інновації та інфраструктура	5. Відбудова чистого та захищеного середовища	20	"Стратегічний імператив"
	11. Розширення та інтеграція логістики з ЄС	120-160	Рушії відновлення
11. Сталий розвиток міст і громад	5. Відбудова чистого та захищеного середовища	20	"Стратегічний імператив"
	12. Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів	150-250	Рушії відновлення
	13. Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури	35	Рушії відновлення
13. Пом'якшення наслідків зміни клімату	5. Відбудова чистого та захищеного середовища	20	"Стратегічний імператив"
14. Збереження морських ресурсів	5. Відбудова чистого та захищеного середовища	20	"Стратегічний імператив"
15. Захист та відновлення екосистем суші	5. Відбудова чистого та захищеного середовища	20	"Стратегічний імператив"
16. Мир, справедливість та сильні інститути	3. Зміцнення оборони та безпеки	50	"Стратегічний імператив"
	1. Основи відновлення: зміцнення інституційної спроможності	0,1	Рушії відновлення
	2. Основи відновлення: Цифрова держава	0,1	Рушії відновлення
17. Партнерство заради сталого розвитку	4. Прагнення до інтеграції в ЄС	1	"Стратегічний імператив"

Джерело: складено авторами на основі (План відновлення України, 2024).

Поточний план найбільше покриває 3, 8 та 10 ЦСР, а стратегічними в короткостроковий період виявились 7, 9, 11–17. Проте, оскільки не закладено жодного планування для виконання 5, 10 та 12 цілей, то план потребує корегування відповідно до його стратегічного бачення розбудови сталої держави. Загалом план відновлення повинен мати у підґрунті ЦСР, а в довгостроковій перспективі має базуватися на прискоренні стійкого економічного зростання, що стануть орієнтирами у відбудові нової, соціально-відповідальної, демократичної, комфортної для життя України.

Іншим документом, який визначає напрями та принципи відбудови України є "Нарис про відбудову України"

(Бекер та ін., 2022). Його принципова відмінність від "Національні програми" полягає в розподілі процесу на стадії, але натомість у ній відсутні будь-які індикатори та показники, що обумовлюється лише формуванням загальної візії відбудови та принципів надання міжнародної допомоги. Проте вивчення цього документа важливе для подальшого аналізу ролі ССР у процесах відбудови, враховуючи поетапність та територіальні відмінності щодо масштабів руйнувань і, відповідно, потреб у відновленні та відбудові. Відповідно до "Нарису..." відбудова має бути розподілена на чотири етапи (рис. 1).

Рис. 1. Стадії відновлення України та відповідні програми

Джерело: систематизовано авторами на основі (Бекер та ін., 2022; План відновлення України, 2024).

Перший етап передбачає мінімізацію збитків і має бути запроваджений ще під час ведення бойових дій. Характерною особливістю цього етапу є розподілення на території відповідно до відстані від фактичних бойових дій, що допоможе акумулювати ресурси та запобігти утворенню збитків. Наступні етапи пропонуються як Відновлення 1 "Швидка відповідь" на термін 0–6 місяців, та Відновлення 2 "Швидке відновлення інфраструктури та економіки" на термін 3–24 місяці. Вони не мають територіального розподілу, адже передбачається їхня активізація після завершення бойових дій. Хоча доцільно було б запровадити розподілення планів для різних територій залежно від

того, чи велись там бойові дії, адже питання розмінувань і відновлення базової безпеки з точки зору подолання наслідків війни буде значно відрізнятися. 3-й етап передбачає побудову фундаменту для довгострокового зростання та акцентує увагу на реформах технологій, капіталу та інституцій, відбудови інфраструктури та заохочення інвестицій. Нарис не має чіткої кореляції з ЦСР України, він був сформований переважно на основі попереднього досвіду Німеччини та Плану Маршалла.

На основі зазначених документів запропоновано систему пріоритетизації (на базі піраміди Маслоу) та залучення ЦСР для вдосконалення стратегії та планів

повоєнного відновлення України, їхню тривалість та етапність на принципах взаємоузгодженості, безперервності відповідності та системності (рис. 2). Перший рівень – базовий, визначає мінімальні потреби країни для забезпечення функціонування. Визначені цілі зі сформульованими відповідними завданнями можуть досягатися і під час ведення військових дій, що підтверджується захищеними статтями Держбюджету України. До цього рівня можна віднести вісім ЦСР. Другий рівень містить п'ять цілей економічної та соціальної сфер. Третій – цілі, досягнення

яких можливе за забезпечення певного рівня стабільності та відновлення, складається переважно із ЦСР біосферної та частково соціальної сфер. Запропонований підхід передбачає можливість переходу на наступний рівень без покриття всіх цілей у межах одного рівня (на відміну від піраміди Маслоу). У межах кожної ЦСР має бути сформована ієрархія завдань, яка має бути достатньо гнучкою відповідно до потреб тієї чи іншої сфери, фінансового забезпечення та зовнішніх економічних, безпекових та соціальних чинників.

Рис. 2. Система пріоритетизації ЦСР для повоєнного відновлення України

Джерело: систематизовано авторами.

Для визначення можливих напрямів адаптації ЦСР України в умовах війни було проведено анкетування серед експертів ГС "Центр економічного відновлення". Важливими результатами опитування стали такі:

- цілі сталого розвитку з огляду на зміну зовнішніх і внутрішніх умов не мають бути переглянуті, змінена їх пріоритетність;
- найчастіше зустрічаються такі проблеми проведення моніторингу індикаторів ЦСР: відсутність відповідних нормативних актів, що визначають методики обчислення та недосконалість внутрішньої інформативної бази;
- 60 % опитаних спеціалістів, що беруть участь у моніторингу ЦСР, майже не залучені до міжнародної співпраці;
- найбільш вагомими для України є такі джерела фінансування ЦСР: податкові надходження, гранти та позики, прямі іноземні інвестиції.

Слід звернути увагу на питання, пов'язані з моніторингом досягнення цілей, тобто системою індикаторів. Визначені на національному рівні індикатори ЦСР мають різні рівні щодо чіткості показника, наявності методології обчислення та регулярності оновлення даних. Більшість показників (72 %) є чіткими, існує методологія і стандарти, дані регулярно виробляються і публікуються; друга група показників чіткі, існує методологія і стандарти, але дані нерегулярно виробляються чи публікуються (15 %), і третя – для індикатора ще не існує визначеної методології чи стандартів (13 %) (Цілі сталого розвитку..., 2018; Ковальська, 2021). В умовах повномасштабної війни вирішення цих питань ускладнилось, але потребує вирішення.

Напрями імплементації ЦСР у процес відбудови та подальший розвиток України можна розділити на чотири групи: інституційні, фінансові, моніторингові та економічні (рис. 3). Рекомендації щодо підвищення ефективності імплементації ЦСР через інституціональні та організаційні зміни, фінансування та моніторинг, економічну сферу спрямовані на покращення роботи щодо досягнення сталості в умовах ведення повномасштабної війни та подальшого повоєнного відновлення, досягнення прогресу у ЦСР та імплементації ССР в Україні.

Дискусія і висновки

Таким чином, в умовах повномасштабної війни в Україні реалізація ССР в ЄС та Україні і досягнення ЦСР зіштовхнулися зі значними викликами, пов'язаними з необхідністю зміни пріоритетів та фінансово-економічними проблемами. Досягнення ЦСР і розвиток на засадах сталості є безальтернативним шляхом для країн в умовах сучасних кліматичних, екологічних, економічних та соціальних викликів, а загострення безпекових питань у багатьох випадках відкинуло країни ЄС та Україну назад. За таких умов для всіх стала нагальною розробка механізмів пріоритизації та фінансування в досягненні ЦСР, координації зусиль, формування партнерств та обміну досвідом на цьому шляху.

Україна перебуває в надскладних умовах, але для дієвого відновлення економіки потрібно аби процеси відбудови в країні відбувалися наскрізно за принципами сталості, трансформації, покращення, удосконалення та модернізації. Необхідна обов'язкова імплементація

досягнення елементів сталості в усі напрями політики в Україні – відбудову, економічну в цілому, соціальну, регіональну тощо. Економічна політика постійно має враховувати екологічну складову (циркулярні моделі,

"зелений" перехід). Ефективним інструментом є введення індикаторів ЦСР у плани та бюджети реалізації програм розвитку в контексті національної ССР.

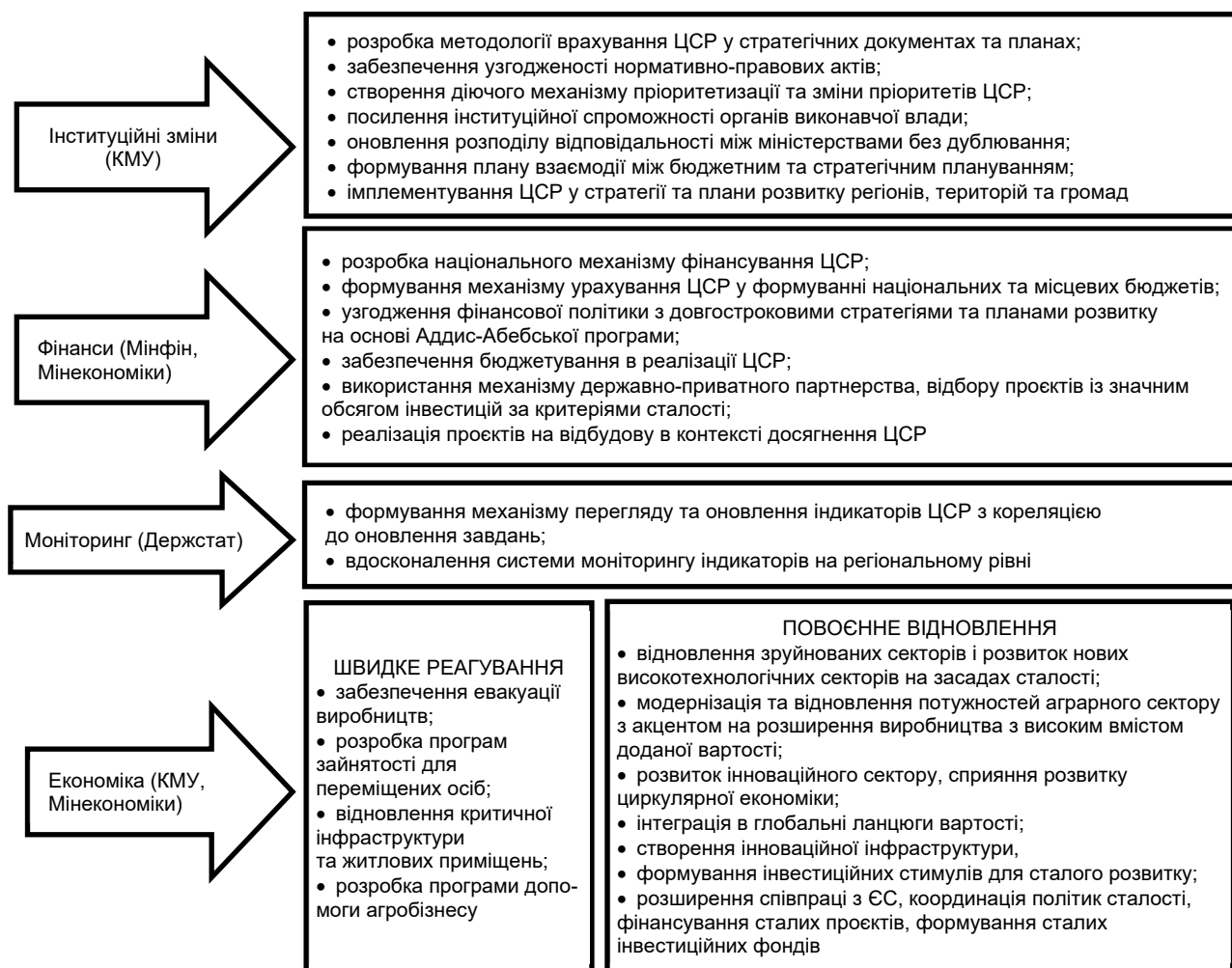

Рис. 3. Напрями вдосконалення імплементції ЦСР у програми відновлення та розвитку України

Джерело: розроблено авторами.

Важливим джерелом є використання незадіяного потенціалу співпраці з громадськими організаціями та приватним сектором, яка була на низькому рівні і до початку війни, і до сьогодні недостатньо активізована. Для збільшення можливостей фінансування сталого розвитку необхідно усунути проблему відмінності в поглядах та концептуальних підходах влади, бізнесу та громадськості на деякі пріоритети розвитку. На практиці ця проблема проявляється в існуванні паралельного фінансування різних сфер, а отже, розпорошення обмежених фінансових ресурсів. А в умовах обмеженого фінансування необхідна концентрація й об'єднання ресурсів, а також співпраця з програмами та фондами ЄС.

Вважаємо, що в умовах євроінтеграції потенціал розвитку сталості в Україні є через активізацію міжнародної співпраці з країнами ЄС у сфері СР, трансформацію підходів до розробки спільних програм з ЄС, програм допомоги та донорського фінансування, а саме включення сталості як пріоритету та критерію результативності, відповідно європейській практиці. Доцільно визначити та застосувати такий індикатор як мінімальний поріг частки сталого фінансування в загальних обсягах від ЄС Україні. Доцільним буде

створення країнами ЄС сталих інвестиційних фондів для відбудови України на засадах сталості.

Для забезпечення СР України необхідно на державному та недержавному рівнях трансформувати та розширити практику застосування вимог подавати звітність зі сталості відповідно до міжнародних стандартів. Це може вмотивувати суб'єктів на різних рівнях економічної системи до фінансування сталого розвитку та ESG-стратегій, долучення до субординованого фінансування сталих проєктів, розширення практики випуску "зелених", соціальних та сталих облігацій тощо.

Дієвим інструментом імплементції СР у процеси інвестування відбудови України може стати скринінг іноземних інвестицій на засадах сталості. Також пропонуємо ефективно задіяти такий інструмент, як застосування ESG-критеріїв та сталості до відбору і затвердження інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні, які отримують певне меню інвестиційних стимулів згідно із Законом України "Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні". Позитивним є доповнення 17.09.2023 цього Закону положенням про те, що оцінювання інвестиційного проєкту передбачає "аналіз фінансових, соціальних показників та

екологічних наслідків реалізації інвестиційного проекту зі значними інвестиціями" (Про державну підтримку..., 2020, ст. 8.1.2). Вважаємо доцільним, що перелік, глибина та тривалість застосування відповідних інвестиційних стимулів має корелюватися із критеріями ESG та сталості. Цей інструмент може бути застосований як на стадії відбору інвестиційних проектів, так і на стадії підготовки та підписання спеціальних інвестиційних договорів між державою та інвестором у межах реалізації положень цього закону, і може передбачати внесення в такі договори контрольних показників зобов'язань інвестора щодо сталості, запровадження їхнього моніторингу та штрафних санкцій за порушення зобов'язань. Аналогічні підходи рекомендується застосовувати в імplementації законодавства щодо державно-приватного партнерства, індустріальних та технологічних парків, угод про розподіл продукції, концесійних угод тощо.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому вивченні та розробці практичних рекомендацій щодо подальших напрямів практичної імplementації ЦСР в умовах повоєнного відновлення України в розрізі галузей і секторів, що найбільш значимі для досягнення сталості.

Внесок авторів: Валентина Середа – концептуалізація і структуризація матеріалу, методологія, дискусія, огляд наукових джерел, розкриття теоретичних засад дослідження, написання (перегляд і редагування тексту); Тетяна Нагачевська – методологія, формулювання мети і завдань, формальний аналіз, написання (перегляд і редагування тексту); Анастасія Григорова – збір первинної інформації та її узагальнення, огляд літератури, написання (оригінальна чернетка).

Список використаних джерел

- Бекер, Т. та ін. (2022). *Нарис про відбудову України*. https://voxukraine.org/wp-content/uploads/2022/04/Reconstruction-of-Ukraine-2022-04-05-copy-edited_Ukr.pdf
- Ковальська С. (2021). Оцінка ЦСР на рівні областей. *Національний інститут стратегічних досліджень*. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-06/csr-regioni_17_06_21.pdf
- Національна доповідь "Цілі Сталого Розвитку: Україна" (2017). Кабінет Міністрів України. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/11/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>
- ООН Україна. (2022). *Аналіз джерел та інструментів залучення фінансових ресурсів для фінансування Цілей сталого розвитку в Україні*. <https://url.li/tqnhd>
- План відновлення України. (2022). *Національна рада з відновлення*. https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52ef031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf
- План відновлення України. (2024). *Відновлення України*. <https://recovery.gov.ua/>
- Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні. (2020). Закон України від 17.12.2020р. №1116-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
- Спільна програма Організації Об'єднаних Націй з фінансування Цілей сталого розвитку. (2020). Join SDG Fund. Спільний фонд ЦСР. ООН Україна. https://jointsdgfund.org/sites/default/files/2020-10/Brief%20SDG%20Financing_ukr.pdf
- Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху. (2022). UNDP Україна. <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-v-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>
- Цілі сталого розвитку: Україна (2018). Завдання та індикатори. *Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/SDG-leaflet-ukr_F.pdf
- Цілі сталого розвитку: Україна. (2021). *Моніторинговий звіт*. https://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2020/ukr/st_rozv/publ/SDGs%20Ukraine%202021%20Monitoring%20Report%20ukr.pdf
- Цілі сталого розвитку: Україна (2024). Поточний прогрес у розрізі цілей та завдань. *Державна служба статистики України*. https://ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2021/ukr/ukr4_BOM_final/index.html
- Annex of Commission Implementing Decision on the financing of the support measures in 2023 for crisis response actions undertaken under the Rapid Response Pillar of the Neighborhood, Development and International Cooperation Instrument (2023). *European Commission*. <https://fpi.ec.europa.eu/system/files/2023-04/Annex%20of%20Commission%20implementing%20decision%20on%20the%20financing%20of%20support%20measures%20for%20crisis%20response.pdf>
- Annual Recovery Result Report 2023. (2024). *United Nations: Ukraine*. https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/UNUkraine_20240415_AnnualRecoveryResultsReport_2023.pdf
- Biermann, F. et al. (2012). Navigating the Anthropocene: Improving Earth System Governance. *Science*, 335(6074), 1306–1307.
- Brown, K. et al. (2023). Environmental Consequences of the Ukraine War: Challenges and Responses. *Environmental Management Journal*, 55(2), 231–248.
- Brown, K. et al. (2024). Institutional Innovations for Sustainable Development: Lessons from Recent Global Crises. *Journal of Global Governance*, 18(1), 1–20.
- Caring for the Earth: A Strategy for Sustainable Living. (1991). *United Nations Environment Programme (UNEP)*. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/30889>
- Dasgupta, P. (2021). *The economics of biodiversity: The Dasgupta review*. HM Treasury https://assets.publishing.service.gov.uk/media/602e92b2e90e07660f807b47/The_Economics_of_Biodiversity_The_Dasgupta_Review_Full_Report.pdf
- Development Finance Assessment: Ukraine, DFA. (2022). *Analytical report. Joint SDG Fund. UNDP Ukraine*. <https://www.undp.org/ukraine/publications/development-finance-assessment-ukraine>
- Ellen MacArthur Foundation. (2013). *Towards the circular economy: economic and business rationale for an accelerated transition*. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/towards-the-circular-economy-vol-1-an-economic-and-business-rationale-for-an>
- European Commission. (n. d.). *Next Generation EU*. https://next-generation.europa.eu/index_en
- European Commission. (2021). *2021–2027 long-term EU budget & NextGenerationEU*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en
- European Commission. (2023a). *Budget spending categories*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/spending/headings_en
- European Commission. (2023b). *Key documents: EU solidarity with Ukraine*. https://commission.europa.eu/publications/key-documents-eu-solidarity-ukraine_en?utm_source=chatgpt.com
- European Environment Agency. (2020). *Slovenia country profile: SDGs and the environment*. <https://www.eea.europa.eu/themes/sustainability-transitions/sustainable-development-goals-and-the/country-profiles/slovenia-country-profile-sdgs-and>
- European Parliament. (2019). *Europe's approach to implementing the Sustainable Development Goals: good practices and the way forward*. <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/160360/DEVE%20study%20on%20EU%20SDG%20implementation%20formatted.pdf>
- European Peace Facility. (2024). *European Commission*. https://fpi.ec.europa.eu/what-we-do/european-peace-facility_en
- Eurostat. (2024a). *Real GDP growth rate*. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>
- Eurostat. (2024b). *HICP – Inflation Rate*. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00118/default/table?lang=en>
- General Assembly. (2015). *Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development (Addis Ababa Action Agenda)*. Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2015 69/313. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_69_313.pdf
- Goodman, J. et al. (2023). Institutional Responses to the Ukraine Conflict: A Call for Reform in Global Governance. *Global Policy Journal*, 15(2), 172–189.
- Grimm, M. et al. (2023). Economic Impact of the Ukraine Conflict: Reshaping European Economic Strategies. *Journal of Economic Policy*, 27(4), 475–490.
- Gutmann Martin, G., & Gorman, D. (2022). *Before the UN Sustainable Development Goals: A historical companion*. Oxford University Press.
- HLPF. (2023). *Voluntary national reviews*. <https://hlpf.org/vnrs>
- IPCC. (2023). *AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023*. Intergovernmental Panel of Climate Change. <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/>
- Johnson, M. et al. (2022). Climate Resilience and Biodiversity: New Strategies for a Changing World. *Environmental Science & Policy*, 134, 112–129.
- Multiannual Financial Framework 2021–2027. (2021). *European Commission*. https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/mff_2021-2027_breakdown_current_prices.pdf
- NATO (2023). *Russian war against Ukraine: Lessons learned curriculum guide*. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/12/pdf/231208-RusWar-Ukraine-Lessons-Curriculum.pdf
- O'Neill, S. et al. (2024). Social Impact of the Ukraine War: Challenges for European Societies. *Social Policy Review*, 36(1), 89–105.
- Smith, A. et al. (2023). Addressing Social Inequality in Sustainable Development Strategies. *Social Policy & Society*, 22(2), 145–162.
- Statewatch. (2022). *At what cost? Funding the EU's security, defense, and border policies, 2021–2027*. <https://www.statewatch.org/publications/reports-and-books/at-what-cost-funding-the-eu-s-security-defence-and-border-policies-2021-2027/>
- Stevens, C. et al. (2015). *Sustainable development in the 21st century: The future we want*. United Nations.

Stiglitz, J.E. (2012). *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. W.W. Norton & Company.

Stockholm Resilience Centre. (2023). *The SDGs wedding cake*. <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html>

UN Global Crisis Response Group on Food, Energy and Finance. (2022). *Global impact of the war in Ukraine: Billions of people face the greatest cost-of-living crisis in a generation* (Brief No. 2). https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-06/GCRG_2nd-Brief_Jun8_2022_FINAL.pdf

UNDP Ukraine. (2022). *Rapid integrated assessment: Example of government funding programs for regional development and environmental protection of Ukraine*. <https://www.undp.org/ukraine/publications/rapid-integrated-assessment-example-government-funding-programmes-regional-development-and-environmental-protection-ukraine>

UNECE. (2020). *Towards achieving the sustainable development goals in the UNECE region*. https://unece.org/sites/default/files/2021-07/SDG_report_for_web.pdf

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

United Nations. (2016). *Partnerships for SDGs: Supporting the sustainable development goals through multi-stakeholder partnerships – Ensuring that no one is left behind*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2329Partnership%20Report%202016%20web.pdf>

United Nations. (2023a). *High-Level Political Forum (HLPF) 2023*. <https://hlpf.un.org/2023>

United Nations. (2023b). *Institutional framework and international cooperation for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/topics/institutional-frameworks-and-international-cooperation-sustainable-development>

United Nations Development Program (UNDP) Ukraine. (2024). *What are the sustainable development goals?* <https://www.undp.org/ukraine/sustainable-development-goals>

World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Wilson, J. et al. (2023). Rethinking Economic Growth: The Case for a Circular Economy. *Journal of Sustainable Economics*, 14(1), 33–52.

World Bank. (2018). *Poverty and shared prosperity 2018: Piecing together the poverty puzzle*. <https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-and-shared-prosperity-2018>

World Investment Report (WIR). (2024). *Investment facilitation and digital government*. UNCTAD. https://unctad.org/system/files/official-document/wir2024_en.pdf

References

Annex of Commission Implementing Decision on the financing of the support measures in 2023 for crisis response actions undertaken under the Rapid Response Pillar of the Neighborhood, Development and International Cooperation Instrument (2023). *European Commission*. <https://fdi.ec.europa.eu/system/files/2023-04/Annex%20of%20Commission%20implementing%20decision%20on%20the%20financing%20of%20support%20measures%20for%20crisis%20response.pdf>

Annual Recovery Result Report 2023. (2024). *United Nations: Ukraine*. https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-04/UNUkraine_20240415_AnnualRecoveryResultsReport_2023.pdf

Beker et al. (2022). *An essay on the reconstruction of Ukraine* [in Ukrainian]. https://voxukraine.org/wp-content/uploads/2022/04/Reconstruction-of-Ukraine-2022-04-05-copy-edited_Ukr.pdf

Biermann, F. et al. (2012). Navigating the Anthropocene: Improving Earth System Governance. *Science*, 335(6074), 1306–1307.

Brown, K. et al. (2023). Environmental Consequences of the Ukraine War: Challenges and Responses. *Environmental Management Journal*, 55(2), 231–248.

Brown, K. et al. (2024). Institutional Innovations for Sustainable Development: Lessons from Recent Global Crises. *Journal of Global Governance*, 18(1), 1–20.

Caring for the Earth: A Strategy for Sustainable Living. (1991). *United Nations Environment Programme (UNEP)*. <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/30889>

Dasgupta, P. (2021). *The economics of biodiversity: The Dasgupta review*. HM Treasury https://assets.publishing.service.gov.uk/media/602e92b2e90e07660f807b47/The_Economics_of_Biodiversity_The_Dasgupta_Review_Full_Report.pdf

Development Finance Assessment: Ukraine, DFA. (2022). *Analytical report. Joint SDG Fund. UNDP Ukraine*. <https://www.undp.org/ukraine/publications/development-finance-assessment-ukraine>

Ellen MacArthur Foundation. (2013). *Towards the circular economy: economic and business rationale for an accelerated transition*. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/towards-the-circular-economy-vol-1-an-economic-and-business-rationale-for-an>

European Commission. (2023a). *Budget spending categories*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/spending/headings_en

European Commission. (2023b). *Key documents: EU solidarity with Ukraine*. https://commission.europa.eu/publications/key-documents-eu-solidarity-ukraine_en?utm_source=chatgpt.com

European Environment Agency. (2020). *Slovenia country profile: SDGs and the environment*. [https://www.eea.europa.eu/themes/sustainability-](https://www.eea.europa.eu/themes/sustainability-transitions/sustainable-development-goals-and-the-country-profiles/slovenia-country-profile-sdgs-and)

[transitions/sustainable-development-goals-and-the-country-profiles/slovenia-country-profile-sdgs-and](https://www.eea.europa.eu/themes/sustainability-transitions/sustainable-development-goals-and-the-country-profiles/slovenia-country-profile-sdgs-and)

European Parliament. (2019). *Europe's approach to implementing the Sustainable Development Goals: good practices and the way forward*. <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/160360/DEVE%20study%20on%20EU%20SDG%20implementation%20formatted.pdf>

European Peace Facility. (2024). *European Commission*. https://fdi.ec.europa.eu/what-we-do/european-peace-facility_en

Eurostat. (2024a). *Real GDP growth rate*. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>

Eurostat. (2024b). *HICP – Inflation Rate*. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00118/default/table?lang=en>

European Commission. (n.d.). *Next Generation EU*. https://next-generation-eu.europa.eu/index_en

European Commission. (2021). *2021–2027 long-term EU budget & NextGenerationEU*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en

Financing activities aimed at achieving the Sustainable Development Goals in Ukraine: four key success factors. (2022). UNDP Ukraine [in Ukrainian]. <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/finansuvannya-zakhodiv-spryamovanykh-na-dosyahnennya-tsiley-staloho-rozvytku-u-ukrayini-chotyry-klyuchovi-factory-uspikhu>

General Assembly. (2015). *Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development (Addis Ababa Action Agenda)*. Resolution adopted by the General Assembly on 27 July 2015 69/313. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_69_313.pdf

Grimm, M. et al. (2023). Economic Impact of the Ukraine Conflict: Reshaping European Economic Strategies. *Journal of Economic Policy*, 27(4), 475–490.

Gutmann Martin, G., & Gorman, D. (2022). *Before the UN Sustainable Development Goals: A historical companion*. Oxford University Press.

Goodman, J. et al. (2023). Institutional Responses to the Ukraine Conflict: A Call for Reform in Global Governance. *Global Policy Journal*, 15(2), 172–189.

HLPF. (2023). *Voluntary national reviews*. <https://hlpf.un.org/vnrs>

IPCC. (2023). *AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023*. Intergovernmental Panel of Climate Change. <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/>

Johnson, M. et al. (2022). Climate Resilience and Biodiversity: New Strategies for a Changing World. *Environmental Science & Policy*, 134, 112–129.

Joint United Nations Programme on Financing the Sustainable Development Goals. (2020). *Join SDG Fund. SDG Joint Fund. UN Ukraine* [in Ukrainian]. https://joinsdgifund.org/sites/default/files/2020-10/Brief%20SDG%20Financing_ukr.pdf

Kovalska, S. (2021). Assessment of the SDGs at the regional level. *National Institute for Strategic Studies* [in Ukrainian]. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-06/csr-regioni_17_06_21.pdf

Multiannual Financial Framework 2021–2027. (2021). *European Commission*. https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/mff_2021-2027_breakdown_current_prices.pdf

National Report "Sustainable Development Goals: Ukraine". (2017). Cabinet of Ministers of Ukraine [in Ukrainian]. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

NATO. (2023). *Russian war against Ukraine: Lessons Learned Curriculum Guide*. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/12/pdf_231208-RusWar-Ukraine-Lessons-Curriculum.pdf

O'Neill, S. et al. (2024). Social Impact of the Ukraine War: Challenges for European Societies. *Social Policy Review*, 36(1), 89–105.

On state support for investment projects with significant investments in Ukraine. (2020). Law of Ukraine of December 17, 2020, № 1116-IX [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>

Restoring Ukraine. (2024). *Ukraine's recovery plan* [in Ukrainian]. <https://recovery.gov.ua/>

Smith, A. et al. (2023). Addressing Social Inequality in Sustainable Development Strategies. *Social Policy & Society*, 22(2), 145–162.

Statewatch (2022). *At what cost? Funding the EU's security, defense, and border policies, 2021–2027*. <https://www.statewatch.org/publications/reports-and-books/at-what-cost-funding-the-eu-s-security-defence-and-border-policies-2021-2027/>

Stevens, C. et al. (2015). *Sustainable Development in the 21st century: The future we want*. United Nations.

Stiglitz, J.E. (2012). *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. W.W. Norton & Company.

Stockholm Resilience Centre. (2023). *The SDGs wedding cake*. <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.html>

Sustainable Development Goals: Ukraine (2018). *Targets and indicators. National report. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine* [in Ukrainian]. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/SDG-leaflet-ukr_F.pdf

Sustainable Development Goals: Ukraine (2021). *Monitoring Report* [in Ukrainian]. https://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2020/ukr/st_rozvl/publ/SDGs%20Ukraine%202021%20Monitoring%20Report%20ukr.pdf

Sustainable Development Goals Ukraine (2024). Current progress by goals and targets. *State Statistics Service of Ukraine*. [in Ukrainian] https://ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2021/ukr/ukr4_BOM_final/index.html

UNECE. (2020). *Towards achieving the sustainable development goals in the UNECE region*. https://unece.org/sites/default/files/2021-07/SDG_report_for_web.pdf

United Nations. (2016). *Partnerships for SDGs: Supporting the sustainable development goals through multi-stakeholder partnerships – Ensuring that no one is left behind*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2329Partnership%20Report%202016%20web.pdf>

UNDP Ukraine. (2022). *Rapid integrated assessment: Example of government funding programs for regional development and environmental protection of Ukraine*. <https://www.undp.org/ukraine/publications/rapid-integrated-assessment-example-government-funding-programmes-regional-development-and-environmental-protection-ukraine>

UN Global Crisis Response Group on Food, Energy and Finance. (2022). *Global impact of the war in Ukraine: Billions of people face the greatest cost-of-living crisis in a generation* (Brief No. 2). https://unsdg.un.org/sites/default/files/2022-06/GCRG_2nd-Brief_Jun8_2022_FINAL.pdf

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

United Nations. (2023a). *High-Level Political Forum (HLPF) 2023*. <https://hlpf.un.org/2023>

United Nations. (2023b). *Institutional framework and international cooperation for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/topics/institutional-frameworks-and-international-cooperation-sustainable-development>

Ukraine's Recovery Plan. (2022). *National Recovery Council* [in Ukrainian]. <https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c9>

21fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf

United Nations Development Program (UNDP) Ukraine. (2024). *What are the sustainable development goals?* <https://www.undp.org/ukraine/sustainable-development-goals>

UN Ukraine. (2022). *Analysis of sources and instruments for raising financial resources to finance the Sustainable Development Goals in Ukraine* [in Ukrainian]. <http://surl.li/tqnhdh>

Wilson, J. et al. (2023). Rethinking Economic Growth: The Case for a Circular Economy. *Journal of Sustainable Economics*, 14(1), 33–52.

World Bank. (2018). *Poverty and shared prosperity 2018: Piecing together the poverty puzzle*. <https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-and-shared-prosperity-2018>

World Commission on Environment and Development. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

World Investment Report (WIR). (2024). *Investment facilitation and digital government*. UNCTAD. https://unctad.org/system/files/official-document/wir2024_en.pdf

Отримано редакцією журналу / Received: 01.10.24

Прорецензовано / Revised: 27.10.24

Схвалено до друку / Accepted: 25.11.24

Valentyna SEREDA, PhD (Econ.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0002-7697-4704

e-mail: valentinasereda10@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Tetiana NAGACHEVSKA, PhD (Econ.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0002-5771-1925

e-mail: tetiananagachevska@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Anastasiia HRYHOROVA, UI/UX designer

ORCID ID: 0009-0002-4633-1094

e-mail: hryhorovanastasiia@gmail.com

Marketer UX GMBH, Germany

TRANSFORMATION OF APPROACHES TO SHAPING AND IMPLEMENTING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY OF THE EU AND UKRAINE IN THE CONTEXT OF WAR AND POST WAR RECONSTRUCTION

Background. Under increasing geopolitical and economic instability, there is an urgent scientific and practical need to identify the impact of these processes on the sustainable development of countries and to suggest strategies for sustainable development in the new environment. The full-scale war in Ukraine has increased the risks of failing to achieve the SDGs and urged the transformation of systemic approaches to sustainable economic development in these countries and Ukraine. Changing conditions require updating methods, reforming priorities and financing mechanisms of sustainable development strategies. Transforming sustainable development strategies is particularly acute for Ukraine's in-war and post-war reconstruction. The purpose of the article is to study the impact, priorities and mechanisms of transforming the EU countries' and Ukraine sustainable development strategies in the context of a full-scale war in Ukraine; to identify problems in implementing the SDGs, and to develop practical recommendations for Ukraine's sustainable development reconstruction on the path to EU membership.

Methods. The methods used are generalization, comparison, critical analysis, synthesis, SWOT analysis, primary data collection and processing.

Results. The article presents the results of the study of the impact of war on EU sustainable development. The authors analyse the compliance of Ukraine's reconstruction plan with the SDGs. The authors have developed a system for prioritizing and incorporating SDGs into future development strategies and post-war reconstruction plans of Ukraine, considering the duration and phasing. Under limited financial resources, it is necessary to apply the proposed system of SDG prioritisation and its step-by-step implementation and effectively use its EU candidacy, and participation in integration programmes, projects and funds. The authors substantiate the ways of implementation of the SDGs in Ukraine's recovery and development programmes in the following modules: Institutional changes, Finance, Monitoring, and Economy.

Conclusions. For Ukraine's effective post-war recovery, the reconstruction processes must be based on the principles of sustainability, modernization and technological development, which requires the transformation of national priorities, strategic goals and objectives, financing and implementation mechanisms. The inclusion of SDG indicators in recovery plans and budgeting for these processes should play a significant role, focusing on the use of the latest recovery technologies.

Keywords: sustainable development, sustainable development strategy, economic transformation, EU sustainable development priorities, Ukraine's recovery.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; або в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the study's design, in the collection, analyses or interpretation of data, in the writing of the manuscript, or in the decision to publish the results.